

ԱՐԵՎԻԿԱ ՇԱՊԱՅ ՅԻ ՔԻ ՈՂՈՐՄՈՒԴԵԱՄԲԼ ԱՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔԼ ԱՉԳԻՍ.
ԵՂԻՍԿՈՐՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱՌԴՆԿՈՍ ԱՄԷԼԱՆ ՀԱՅՈՅ
ՇԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏԻՄՔ ՀԱՄԱՉԻՄԱՆ ՆԱԽԵՇԱՐ ԱՊՈՈՅ ԱՅՐԱՄԵԱՆ
ԱՌԱՔԵԼԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵԼԵՇՈՅ ՍՐԲՈՅ ԿԱՌԴՆԻԿԵ ԷԼՄԱՇՄ

ՔՐԻՍՏՈՍԱՆԻՒՄԻ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՐՅՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵՇԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆԱՅ ԱՌԱՋՆՈՅ, ՊԱՏ-
ՐԻԱՐԲԻՆ ՀԱՅՈՅ ՍՐԲՈՅ ԵՐՈՒՍԱՂԵՄԻ Տ. ԵՂԻՇԷԻ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻՆ,
ՊԱՏՐԻԱՐԲԻՆ ՀԱՅՈՅ ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒԹՈՂՍՈՅ Տ. ՇՆՈՐՀՔԱՅ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈ-
ՊՈՍԻՆ, ՀԱՄՕՐԷՆ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՅ, ՎԱՐԴԱՊԵՏԱՅ,
ԲԱՀԱՆԱՅՈՅ ԵՒ ՍԱՐԿԱԼԱԳԱՅ, ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՈՅ
ԹԵՄԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐՈՅ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԵՅ ԵՒ ՍԻՐԵՏԵԱԼ ՀԱ-
ՄԱՅՆ ՀԱՒԱՏԱՅԵԱԼ ԺՈՂՈՎՐԻԵԱՆ ՀԱՅՈՅ

«Այս ներսէս առաւելեալ էր իմաստութեամբ քան զյո-
լովս ի ժամանակի անդ, ո՛չ միայն քան զվարդա-
պետս հայոց, այլեւ քան զՅունաց եւ զԱսորոց
այնքան՝ մինչ զի համբաւ իմաստութեան նորա
տարածեցաւ ընդ ամենայն ազգս»:

Պատմագիր Կիրակոս Գանձակեցի

Փրկչական երկրորդ հազարամեակի սեմին, երբ արևմուտ-
քից Բիւզանդական կայսրութեան եւ արեւելքից խուժող Սելջուկ-
եան հարուածների տակ, Հայաստանը կորցնում էր իր անկախու-
թիւնը եւ փայփայում Բագրատունեաց իշխանութիւնը, Աստուա-
ծային նախախնամութեամբ, Հայոց աշխարհից հեռու՝ Կիլիկիա-
յում կազմաւորուեց ու զարգացաւ մի նոր Հայկական պետութիւն,
որ հանդիսացաւ պահպանողը եւ շարունակողը Հայ ժողովրդի փա-

դաժական գիտակցութեան, հոգեւոր ժառանգութեան եւ ազգային մշակույթի:

Սուրբ Էջմիածնէն ժամանակաւորապէս Կիլիկիա փոխադրուեց նաեւ Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան Աթոռը, նորաստեղծ Հայ պետութեան հովանիին ներքոյ, հոգեւոր ու մշակութային սերտ կապեր պահպանելով Հայաստանի հոգեւոր կենտրոնների հետ, երբ ու ինչքան թոյլատու էին լինում ֆաղափական պայմանները:

Եւ այսպէս մօտ երեք դար շարունակ 1080ից մինչեւ 1375 թուականը, Կիլիկիան դարձաւ բուն Հայաստան աշխարհի անբաժանելի մասը, նոր փառով պսակելով Հայ ժողովրդի պատմութեան գիրքը եւ անկորնչելի արժէքներ ընծայելով Հայ մշակույթի գանձատանը:

Հոգեւոր դպրութեան, գրականութեան, արուեստներու եւ գիտութեան զարգացման մի նոր դարաշրջան է բացում որ իրաւամբ արժանի է դառնում Հայոց պատմութեան «Արծաթէ Դար»ը կոչուելու:

Մանաւանդ ժ՛՛՛՛ դարը, հանդիսանում է կատարը Կիլիկեան շրջանի Հայ մշակույթի զարգացման, որի կենտրոնում փայլում է պայծառ անձնաւորութիւնը Սուրբ Ներսէս Շնորհալու, շառաւիղը Պահլաւունեաց իշխանական տան. թոռը հռչականուն Գրիգոր Մագիստրոսի:

Ապիրատ իշխանի որդին, Ներսէսը ծնուել է Տըլուֆ գաւառի Ծովք հայրենական դղեակում, եւ փոքր հասակից մեծացել ու դաստիարակուել է Կարմիր Վանքում, իր մեծ հօր Գրիգոր Վկայասէր Կաթողիկոսի ձեռքի տակ, իբրեւ ուսուցիչ ունենալով նոյն Վանքի գիտնական Վանահայր Ստեփաննոս Մանուկ Եպիսկոպոսը:

Հայրապետական Աթոռը, ֆաղափական անապահով պայմանների հետեւանալով 1150 թուականին, Ծովքից փոխադրուելով, նա եւս հետեւում է իր Կաթողիկոս եղբորը՝ Գրիգոր Պահլաւունուն, եւ վերջնականապէս հաստատուում է Հռովկլա, ուր և ինք բարձրանում է Սուրբ Լուսաւորչի գահը 1166 թուականին, կոչուելով Ներսէս Գ Կլայեցի Կաթողիկոս:

Այստեղ, Հռովկլայում մանաւանդ, Ներսէս Շնորհալին, ոգեկան եւ իմացական աստուածատուր ուժերի լիութեամբ, բոլորում է իր ստեղծագործական կեանքի ամենափայլուն շրջանը:

Պահլաւունի Ներսէսը իրապէս լի եղաւ շնորհներով, իբրեւ հոգեգարդ Հայրապետ Հայոց, իբրեւ ուղղափառահաւատ խորիմաստ աստուածաբան մայր եկեղեցւոյ, իբրեւ ներշնչեալ աղօթող բանաստեղծ, իբրեւ նուիրեալ կրթական մշակ եւ իբրեւ ֆաջակոբով պաշտպան Հայ պետութեան:

Առանց Ներսէս Շնորհալու լուսաշող ներկայութեան, պիտի մերկանար Կիլիկեան ժ՛՛՛՛ դարը իր փառքից եւ պիտի անէանար մի անկրկնելի շողարձակ բարձունք մեր մշակույթի պատմութեան հորիզոնից: Երանաշնորհ Սուրբ Շնորհալին փառաւորուել է անցեալում եւ փառաւորուելու է միշտ, իբրեւ բոլոր ժամանակների պարծանք ամենայն Հայոց:

Նրախտագէտ սրտով եւ երկիւղածութեամբ, խոնարհուով եւնի հրաշաշնորհ Հայրապետի սուրբ յիշատակի եւ մեծ վաստակի առաջ, աղերսանալով ջերմեռանդ որ նա Բարձրելոյն գահին առջեւ քարեխօս լինի՝ ի խնդիր անասանութեան եւ մի եւ անբաժան պահպանման Առաքելական մեր Մայր Եկեղեցու:

Յաւէտ յարգանք, լոյս եւ փառք Սուրբ Ներսէս Շնորհալու նուիրական յիշատակին ու անքառամ գործին:

Այս տարի 13 Օգոստոսին լրանում է մեծ Հայրապետի մահուան ութհարիւրամեակը: Այսու Մեր կոնդակով երջանիկ եւնի հրաւեր կարդալու Մեր Եկեղեցու Նուիրապետութեան բոլոր արձաններին եւ թեմական-եկեղեցական կազմակերպութիւններին, որ տարւոյս ընթացքին պատշաճ եկեղեցական արարողութիւններով, հանդիսաւոր նիստերով եւ հայերէն ու այլ լեզուներով հրատարակութիւններով, տօնախմբուի ու պանծացուի՝ Շնորհալի Սուրբ Հայրապետը Ամենայն Հայոց:

«Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զրանն Աստուծոյ. հայեցեալքս յեւս զհաշից նոցա՝ նմանողք եղերուք հաւատոցն» (Եբր. ԺԳ 7): Ամէն:

Տպար. կոնդակս ի 166 Յունուարի

1973 Փրկչական ամի,

եւ ի տուաբիս Հայոց ՌՆԻԲ,

ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի

Հմբ. 743

Y. Y. H. H.

ՍԱՅՐԱԿՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ